

Situace v Polsku se vyznačuje stagnací. Podzimní tvrdý nástup vlády proti opozici v mnoha směrech pokračuje dál. Ovšem vláda zároveň zkouší, kam až může jít. Ekonomická situace je totiž stále neuspokojivější a tak polskému vedení nemůže být lhostejné mínění západních věřitelů. Jde jim také o přijetí do Mezinárodního měnového fondu. To je jeden z důvodů., proč nemůže proti opozici postupovat, jak by chtěla.

Začátkem roku zaznamenala bezpečnost velký úspěch, když se jí podařilo více jak po čtyřech letech v podzemí zatknout Bogdana Borusewicze. Borusewicz je zatím ve vyšetřovací vazbě a konečné obvinění proti němu ještě nebylo zformulováno. Předem však je zřejmé, že mu hrozí několik let vězení. Vláda také testovala polskou veřejnost a Západ při svém koketování s uspořádáním soudu s Lechem Walesou. Soud byl po mnoha odkladech nakonec zahájen a Walesa obžalován z úrážek volební komise. Když však Walesa první den před soudem prohlásil, že osobně nechtěl nikoho urazit, ale že přesto trvá na svém původním tvrzení, že výsledky voleb, které byly oficiálně vyhlášeny, jsou nesprávné, obžaloba stáhla obvinění.

I když původně hrozilo Walesovy až dvouleté vězení, nikdo nepočítal s tím, že bude skutečně odsouzen. Na druhé straně si mnozí dělali naděje v souvislosti s odvolacím řízením Adama Michnika, Bogdana Lise a Wladysława Frasyniuka. Odvolací soud byl po četných průtazích zahájen a snížil A. Michnikovi trest ze tří let a dva a půl, Bogdanu Lisovi z dvou a půl na dva roky. Wladysławu Frasyniukovi nebyl trest zkrácen. Odpykává si tedy tři a půl roku a pokud nepřijde v tomto roce amnestie, bude muset odsedět i další čtyři roky, které mu byly původně předchozí amnestií odpuštěny. Frasyniuk začal ve vězení spolu s dalšími čtyřmi aktivisty Solidarity držet hladovku. Ne-protestuje tak proti odvolacímu soudu, ale proti všeobecně špatným podmínkám v polských věznicích.

Polská policie rovněž zakročila proti polskému mírovému hnutí "Svoboda a mír", které bylo založeno loni v dubnu. Zatkla dva jeho představitelů.

Nedávno pokračuje i boj s církví, která se otevřeně hlásí k podpoře polské veřejnosti. Za záminku nové kampaně bylo údajně zadrženo několik zásilek z ciziny, které přicházejí na fond církve jako humanitární pomoc. V balíčcích prý byly matrice, tiskařské stroje a protistátní tiskoviny.

Takovýto frontální útok vlády na společnost je však neúčinný. Mnozí Poláci žijí svým vlastním životem, svými starostmi a vládu a politiku ignorují. Mnozí se nadále aktivizují v Solidaritě, v podzemním hnutí a existují tisíce dobrovolníků, kteří pasivní a aktivní část společnosti vzájemně propojují. A všichni společně čekají na další polskou příležitost.

BŘEZEN 1968

Události označované za březnové začaly 8. března 1968 na Varšavské univerzitě a postupně se rozšířily i do jiných univerzitních měst - Krakova, Vratislavo, Poznaně a Lublinu. Proti studentům s nebyvalou brutálností zasáhla policie. Dělnické milice byly studenty obušky, vláčely je za vlasy po zemi, kopaly. Vyžádalo si to desítky zraněných a stovky zatčených studentů. Po těchto událostech následovly na vysokých školách mohutné čistky a to jak mezi profesory, tak mezi studenty.

Prvopočátkem těchto událostí byla Dejmkova inscenace Mickiewiczových Dziadů v Národním divadle ve Varšavě na konci roku 1967. Brzy se rozkřiklo, že v inscenaci jsou protisovětské narážky a že bude proto stažena. Poslední představení se mělo konat 30. ledna. Národní divadlo praskalo ve švech. Dostavila se především mládež, která jak v divadle, tak později v ulicích demonstrovala proti zákazu této inscenace. O několik dní později byli dva studenti za účast na těchto demonstracích vyloučeni ze školy.

Velkou podporu varšavským studentům vyjádřili studenti a profesori Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani.

Zde jsou vzpomínky některých přímých účastníků březnových dnů:

prof. Witold Jakobczyk - Scéna první

Byly nám tehdy určeny služby. Jako vedoucímu katedry mi byla určena služba v Collegium Iuridicum. Když jsem tam odpoledne seděl, viděl jsem před budovou dav studentů. Pokřikovali. Dobře si pamatuj na jeden výkřik: "Pryč s Moczařem! Předváděl se jako partyzán za ukupace a nyní se vobře živí budováním Polska."

Dav se zvětšoval a byl obehnán kordonem policie, která chtěla křičící studenty pochyťat. Kordon byl protržen a studenti se rozutekli. Několik desítek jich v běhlo do budovy Collegium Iuridicum. Za nimi se vehnala policie. Obrátil jsem se na kapitána, který stál v hale: "Jestli chcete, aby se to uklidnilo, tak odejděte z budovy." Kapitán mi neodpověděl. Teprve po dlouhých minutách policie odešla. V hale a na chodbách zůstalo jen rozbité sklo z vývěsek. Nepamatuji se, že by někoho zatkli. Nemohu to tvrdit, neviděl jsem to. Byl to můj první kontakt s událostmi v březnu 1968.

Scéna druhá

Několik dní poté se na ulici Obornické uskutečnilo v Akademii setkání s mládeží. Byl jsem tam delegovaný ještě s jedním asistentem.

V paměti mi utkvěly především informace stáden-
tů o tom, co se dělo na učebnách. Zvláště jednu
výpověď pro její osobitý charakter, jsem si
zapamatoval dobře. Student vyprávěl, jak se
vydali k rektorovi, aby mu odevzdali petici.
Do kabinetu Czesława Luczaka. Když tam přišli,
byl tam kromě něho ještě jakýs vysoký muž,
který rektora odstrčil, vyval studentovi pe-
tici z ruky a delegaci vyhodil ze dveří. . Byl
to vedoucí oddělení Vědy a kultury krajské-
ho výboru strany. Zapamatoval jsem si to proto,
že jsem se tehdy setkal poprvé s tímto způso-
bem vedení diskuse - v kabinetu rektora, který
je zde pánem, se zjeví jakýsi trhan a chová se
naprosto nevychovaně.

Scéna třetí:

Svéráznou epizodou bylo stranické shromáždě-
ní v Malé aule za několik týdnů. Začala diskuse.
Vystoupil jsem s kritikou vedení za způsob boje
se studenty /honba hromadných sdělovacích pro-
středků, vedení táborů lidu apod./ Užil jsem
srovnání s legendou o učni černokněžníka -
není tak zlé, jestliže dělají chyby učni, ale
není ke koukání, jestliže je dělá černokněžník.
Za toto vystoupení jsem byl odsouzen vedoucím
oddělení Vědy a kultury. Později jsem se dozvě-
děl, že to byl právě on, kdo se zasadil o mé
vyhození ze strany a komise učitelů.

- Je vám, pane profesore, známo něco o vystoupení dělníků s rezolucemi odsuzujícími studenty?

- Osobně jsem se s nimi nesešel. Vím, že byly inspirovány z venku, instrukce byly ze shora. Proto raději všichni vystoupení studentů odsoudili.

- A problém sionismu?

- Hovořil jsem o tom v kruhu kolegů. Ozývaly se hlasy ze studentského stranického aktivu, že mezi vyšší inteligencí bylo příliš mnoho osob židovského původu.

Dr. Tomasz Schramm:

Ačkoliv jako bývalý student a historik mohu vyprávět o březnu 1968, mám zároveň pocit, že těžko splním očekávání. Byl jsem tehdy studentem prvního ročníku, zajímec, jehož vazba na studentské prostředí byla ještě malá. A to tím spíše, že jsem nebydlel na koleji, která nejvíce splňovala integrační funkci. Tím více jsem události sledoval individuálně, bez opory zkušenějších kolegů, velmi pragmaticky. Zůstalo mi jen několik vzpomínek - například dvě shromáždění mládeže u pomníku Adama Mickiewicze - odpoledne a večer.

Bylo úterý 12. března. Příliš se nevědělo, o co jde a co má z těchto setkání vzejít.

Tehdejší vedoucí kolegia profesorů rektor Polytechniky prof. Jasicki se snažil navázat dialog

Ptal se na konkrétní požadavky a zavazoval se, že je osobně odevzdá na ministerstvu. Ale k žádnému uspořádanému rozhovoru nedošlo. Vzpomínám si že jakýsi student vylezl na pomník A. Mickiewicze a volal abychom se nenechali manipulovat provokatéry a rozešli se. Odpovědí mu byl veliký řev. Další den pak došlo k zásahu zvláštních policejních jednotek. Ten den se také uskutečnilo setkání s vedením Univerzity Adama Mickiewicze. Děkan historicko-filosofického oddělení, jehož jméno si nepamatuji, zde hovořilo o legálnosti či nelegálnosti postupu mládeže. Byl přijat příznivě. Pak mluvil děkan Czubiński. Jedna studentka vykřikla: "Chceme pravdu. Absolutní pravdu!" Další průběh tohoto dialogu si přesně nepamatuji. Za to si pamatuji, jaké zavládlo v místnosti napětí, když děkan Czubiński opustil společně s profesorem práv shromáždění, a když je současně upozornil, že se tímto shromáždění stává nelegálním. Domnívali jsme se, že tam vrazí policie. Nic takového se nestalo. Ale když jsem vyšel ven, viděl jsem v okolí pomníku A. Mickiewicze řadu nákladačků plných policajtů.

Tolik vlastní vzpomínky. Jsou to pouhé fragmenty. O co tehdy šlo? Vystoupení byla projevem sympatií s varšavskou iniciativou. Byl to výbuch, který se chystal již pár měsíců,

příčemž nálady byly dost ohraničené. Více či méně konkrétní hesla se vážala k těm samým požadavkům, které se objevily a získaly si obyvatelstvo v roce 1980 - šlo o cenzuru, o věrohodnost hromadných sdělovacích prostředků atd.

Co je možné říci o březnu ex post?

Dnes si myslím, že to byl vědomý zápas, ve kterém si právě studenti uvědomili, že je třeba přiznat více pravdy. To, že reagovali tak prudce, svědčí o tom, že je skutečně dráždil nekliď a neřekojenost. I přesto, že studentský živel je snadno zápalný, zde šlo o vědomé, dost konkrétní požadavky.

Je těžké říci, které události byly záměrné a které ne. Byly na jedné straně uvážlivé - takové jako požadavky změny v organizaci výuky a vyučování na vyšším stupni, protest proti snahám vyvolávat antiintelektuální nálady ve společnosti a protivení se inteligence dělnické třídy. proti vlně emigrace Poláků semitského původu. Ale byly zde rovněž úvahy o životě povrchní, které nic nevyjasňují a sami se popírají. Nevyjasněno rovněž zůstalo, kdo vystupoval proti komu.

Brzy se namne obrátili jako na historika. Ale já se na nějaké obecnější závěry necítím kompetentní.

Dr. Genowefa Wojciech-Masłowska

/Vzpomínky studentky na události z března 1968/

V Poznani se začalo po událostech ve Varšavě

Krakově a Vratislavi poměrně pozdě. Byl to osobitý způsob solidarity. Oficiální informace mající něco společného s pravdou, možno říci neexistovaly. O průběhu událostí jsme se dozvídali z ústního podání. Nemohla to být jistě informace ani ověřená ani úplná. Hromadné sdělovací prostředky informovaly opožděně, lakonicky opatřovaly to komentáři o řádění studentů ve Varšavě a Krakově. Na začátku jsme tedy nevěděli o co jde. Nebyla to vystoupení organizovaná., zdála se spontánní, náhodně vyprovokovaná. Ohlas ve městě na tato studentská vystoupení nebyl zpočátku žádný. Jako obvykle se myslelo, že se studenti mají moc dobře a vyvádějí, protože se jim nechce učit. Samozřejmě, že zde byla i část studentů, nevyhnutelný drobný element, který svým počínáním udělal medvědí službu.

Jako studentka čtvrtého ročníku historie /tehdy byly studie ještě pětileté/ stala jsem se samovolným pozorovatelem nesmyslnosti, hlouposti a moci ničím neuzákoněné. Studenti chtěli jskove skupině projít od Akademie k pomníku A.Mickiewicze, aby tam položili květy. Stalo se nemožné - shromáždění náhle brutálním způsobem rozehnala policie. Když studenti měli rozhovory s rektorem rovněž se je pokoušela rozehnat. Nezmohla nic ani autorita rektora. O akademické autonomii nemohla být řeč - prostě neexistovala.

Pamatuji se také na akce policie během bitek, které probíhaly okolo fakulty a které jsme pozorovali z okna malého sálu. Byla to skutečně neobvyklá cvičení. Diskuse vůbec ne o minulosti překrýval halas z ulice a naše hlasité komentáře plné pobouření a rozhořčení z toho, čeho jsme svědky. Ulicí šli studenti. Pokoušeli se zformovat. Bylo to beznadějně. Najížděly na ně policejní vozy. Policie bylo velmi mnoho/říkalo se, že přijely posily z Pity/Bili na slepo, kdo jim přišel pod ruku a sbírali do vozů bezbranné. Nepřemýšleli o tom, koho sbírají. Byli to i matky s dětmi i staří lidé náhodně procházející kolem chodníku. Přes kovovou ohradu plotu přeskakovali naši kolegové utíkající před obušky. Několika se podařilo vlézt do sálu oknem. Většina byla před našima očima zahrnuta obušky do antonů. Jedna z dívek se v sále objevila s modřinou pod okem a úplně rozervanou sukni. Jiná zůstala bez běty. Tím skončily přednášky. Šli jsme do přízemí a čekali jsme na seminář profesora Kürbise. Postávali jsme ve skupinkách, diskutující, rozehrátí. Každou chvíli někdo přiběhl z ulice a podával informace. Náhle s větší skupinkou studentů sem vpadla policie. Cestou mlátili koho se dalo. O autonomii vysoké školy je jisté nikdo neinformoval. Profesor, když uslyšel hluk, vyšel z posluchárny a několik z nás vtáhl dovnitř. Díky tomu nás nepotloukli. Když jsme vyšli ven, kolegové nám vykládali, že profesor Jakobczy zahrnil cestu policii. Div ho také nezabili, prý dostal obuš-

kem. V pozdním odpolední jsme vyšli z budovy. Já a dvě kolegyně jsme čekaly na tramvaj. Bylo liduprázdno. Po chvíli k nám přišli policisté a přikázali nám, abychom se rozešli. Braly jsme to jako žert - netušily jsme, že je to až tak zlé s našimi strážci pořádku. S velkou přísností a vážností nám oznámili, že se nesmíme shromažďovat a že musíme chodit po jednom. Naštěstí přijela tramvaj.

V tom památném roce jsem patřila do výboru Kroužku historiků. Všichni členové i další zájemci přicházeli do naší klubovny zvané "Díra". Na čaj a jistě na diskuse. Někdy velmi vášnivé. Byla už taková doba. Bohužel objevili se zde i ti, kteří toho zneužili. Donesli, že se kroužek zabývá ne vědou, ale politikou - že vytváří jakýsi exkluzivní klan, do kterého jsou velmi neochotně připouštěni jiní, že pocházíme z intelektuálských rodin a další nesmysly. Kroužek rozpustili.

Potkal nás ještě jeden smutný den. Shromáždili všechny studenty historie ve velkém sále na setkání s představiteli děkanátu. Přišli skutečně všichni. Nabádali nás ke klidu a studiu a museli jsme veřejně hlasovat, jestli jsme pro klid. Hlasování bylo jednomyslné, zdržel se pouze kolega třetího ročníku. Když se ho ptali proč, řekl, že je kněz. Víc se tím nezabývali. Hlasování bylo použito proti nám. Už bylo přichystáno speciální prohlášení pro tisk a televizi pod nímž jsme všichni byli podepsáni jediným slovem - studenti historie. Prohlášení nabádalo ke klidu a rozvaze vyvádějící kolegyni. A to

bylo celé setkání. Nikdo nám události neobjasnil, neodpověděl na naše dotazy. Přišli a dali nám školení. Děkan nemluvil - řval, choval se k nám jako ke smrkáčům, kteří nic nesmějí a nechtějí, nedělají a vymysleli si proto problémy. Každý dotaz byl provázen poučením, frázemi, které nic neobjasňovaly. Ale byl tak blahosklonný, že nakonec všechny naše studentské výstřelky bral jako fantazii a vzdor mládeže.

Z perspektivy mnoha let zůstaly události v paměti jako oblučná faleš a nesmyslný údiv, že není možné mluvit nahlas o tom, co nás všech dotýká, nás, naší fakulty, naší země. Těžko je dnes možné někomu vykládat, že mohly být za nepřátele státu a vlády považovány květy na pomnicích básníků, verše a polské vlastenecké písně, že se nemohla zanotovat Varšavanka, že se muselo mluvit málo a potichu, bát se kolegů. Vzpouza mládeže byla hrubě zkreslená, neměla šanci vyhrát. Vyšla přece ze studentského prostředí a to netvořilo národní důchod. Byla z něho dotovaná. Jedinou útěchou v té době bylo stanovisko vedení škol a některých děkanů, kteří přijímali vedoucí ročníků, sami s námi diskutovali, vyjadřovali se k problémům, zastávali se nás, koho se dalo, vytahovali z obtíží. To byla skutečná naděje do budoucna. Když v roce 70 ta naděje na změnu přišla, byla bohužel příliš krátká. Nyní jsme přesvědčeni, že pravda 68, 70 i 80 roku přetrvává stejně jako studentská čapka, připomínající anto-

nomii vysokých škol, stejně jako odznak vědecko-historického kroužku, který byl místem našich mladých tužeb a nadějí.

X X X

senát UAM - odpověď

Drahá mládeži, studenti UAM

My, členové senátu Univerzity Adama Mickiewicze se k vám obracíme s požadavkem zastavení všech nelegálních shromáždění a schůzí. Tato shromáždění porušují veřejný pořádek, škodí škole a jsou v rozporu s vaším akademickým slibem.

Dne 12. března vykázaly mocenské orgány maximum dobré vůle vůči mládeži shromážděné na náměstí A. Mickiewicze. A to i přes provokativní chování části vašich kolegů a kolegyně. Neuvedly do akce pořádkové oddíly lidové milice. Byl to projev důvěry naší vlády ve většinu studentů, kteří jsou si vědomi ničemné role, jakou sehrály zájmy zkrachovalých politiků v údállostech na Varšavské univerzitě.

Jsme přesvědčeni, že studenti UAM jsou spjati se socialistickým zřízením, jsou vášnivými vlastenci, spjati se svojí školou, s jejími pracovníky a profesory. Vyjasnit mučivé studentské pochybnosti lze pouze ve spolupráci se studentskými a mládežnickými organizacemi, s rektorem, děkany, odborovými radami a profesory. Vyžaduje to, aby všichni studenti navrátili důvěru své studentské organizaci.

Třináctého vyprovokovaná skupina studentů zbagate-

lizovala výzvu kolegia rektorátu města Poznane a vyvolala nové incidenty před rektorátem. Policie zadržela 84 účastníků. Převážná většina z nich je již propuštěna, devět studentů a pět nestudentů je dále vyšetřováno. To, že v poznaňském tisku byly otištěny názory i těch nejaktivnějších účastníků události ukazuje, jakou důvěru má vláda v naše studenty.

Drahá mládeži,

do našeho senátu přicházejí žádosti z velkopolských závodů, které se domáhají ukončení nepokojů. Nebuďte bezvládným nástrojem v rukou lidí, kterým se staly cizí zájmy vlasti, našeho národa a socialismu. Dělnická třída Velkopolska se znepokojením sleduje neodpovědné chování některých vašich kolegů. Ne dovolte, aby jejich rebelantské počínání útočilo na práci vašich rodin. Proti porušování veřejného klidu a pořádku bude muset vedení školy použít tvrdá opatření. Senát UAM zaručuje dělnické třídě i celé společnosti Velkopolska, že udělá vše, aby vedl výchovu mládeže ve shodě se zájmy socialistické vlasti.

Rektor UAM prof.dr. Gzeslaw Luczak

Takováto a podobnými způsoby prohlášeními skončily události v březnu 1968 na polských vysokých školách. Ke studentům se vedle části vysokoškolských profesorů přidali někteří spisovatelé a představitelé inteligence. Ostatní mlčeli. Po uklidnění situace nastaly čistky a ostrá kampaň

proti spisovatelům, vědcům, filosofům a pedagogům. Studenti byli vylučováni ze studií, propuštění významní vědci a profesori/nepř.prof Kolakowski/. Z významnějších míst byli propuštěni i rodiče studentů zadržovaných nebo vyloučených ze školy. Většina vysokých škol byla zavřena a byly vypsány nové zápisy.

Polská inteligence zůstala tehdy naprosto osamocena. Ze závodů byly odpovědi pouze rezoluce odsuzující řádění studentů.

x x x

Současný stav na vysokých školách v Polsku začínají mnozí nazývat novým březnem. Po schválení nového vysokoškolského zákona v loňském roce, kterým byly značně okleštěny akademické svobody vysokých škol, došlo na univerzitách k celé řadě demonstrací a stávek. I když tentokrát policie nepostupovala tak brutálně, odezva na sebe nedala dlouho čekat. Pět rektorů nebylo potvrzeno ve funkcích, na své funkce rezignovalo již 76 profesorů, 70 profesorů a děkanů již bylo ze škol vyloučeno. A že vláda to s tvrdým postupem proti vysokým školám myslí vážně potvrdil i Jerzy Urban, když prohlásil, že je třeba obnovit na vysokých školách pořádek, dát jim skutečně socialistický charakter, odbourat vliv církve a zabránit dalším škodlivým vlivům na mládež. Vysoké školy, které získaly největší akademickou svobodu v poválečných letech právě v roce

1980/ Zákon uznávající větší pravomoci vysokých škol byl ironií osudu schválen až po vyhlášení výjimečného stavu/ se jí nechtějí tak snadno vzdát. Proto napětí na školách roste. Ve Vratislavi byl například ustaven výbor pro okupační stávkou v případě, že někdo bude ze školy vyhozen pro politické názory.

x x x

Do boje o nezávislé vysoké školy se zapojila i církev, která jejich autonomii plně podporuje. Nad vlivem školy a výchovy na mládež se také často zamýšlel zavražděný kněz Jerzy Popieluszko:

"To, co je dnes aktuální, to je otázka školy a křesťanské výchovy dětí a mládeže. V polském národě je křesťanská výchova svázaná s dějinami vlasti a mělo vliv prakticky na všechny oblasti života. V dnešní výchově se od toho nesmí ustupovat. Ustupovat od toho, co tvořilo polskost v průběhu tisíciletí. Nikomu to není dovoleno zkreslovat ani deformovat. Neboť křesťanský systém výchovy, který se opírá o Krista a Jeho Evangelium, dobře prošel zkouškami v nejtěžších dobách vlasti."

Období po druhé světové válce je jediným velkým obdobím boje o monopol ateistické výchovy, výchovy bez Boha, vytrhávání Boha ze srdcí dětí a mládeže. To sebou přináší značné morální škody. Ostatně výsledky této výchovy často pociťujeme

deno denně. Škola, která se podílí na procesu výchovy, by měla být závislá na rodičích, protože jde o děti těchto rodičů. Vláda děti nezrodila, jenom matka. A proto škola nemůže v dětských duších ničit ty hodnoty, které jim většinou rodina. Kardinál říkal, že škola je lidová a náleží lidu, rodině a společnosti a ne takovým či jiným stranám, sektám nebo skupinám, které se zabývají nečestným a k tomu nepřátelským, pro národ škodlivým vyříváním víry ze srdcí dětí a mládeže.

Je povinností zřizovatelů školy, aby sloužila raději a národu. Musí dávat dětem a mládeži lásku k vlasti a rodinné kultuře sahající do tisícileté minulosti. A ne všemi možnými způsoby pouze zdůrazňovat, že jen posledních 40 let je dobrodiním pro národ. A to zvláště tehdy, když národ většinu těch dobrodiní nepociťuje.

Škola musí počítat s lidem a jeho požadavky, kulturou a religii. Když vláda nedbá o takovou školu, o to větší odpovědnost leží na rodičích, učitelích a zároveň na dětech a mládeži. Učitel musí být pro žáka především přítelem, který mluví pravdu. Musí být učitelem pravdomluvným, který neslouží moci, ale svojí autoritou a talentem slouží dětem a mládeži. Učitelé si musí uvědomovat, že vychovávají mladé pokolení pro vlast, která zasahuje svými kořeny do daleké minulosti a ne pro takový či jiný řád bez minulosti. Pro řád, který se mění. Učitelé nemohou brát v úvahu jen to, co slouží

dnešku, ale i to, co má sloužit nastávajícímu pokolení. Nemluvím dnes o náboženské výchově dětí a mládeže, o katechismu, o významu katechismu pro křesťany. O tom není třeba slov tam, kde člověka uvažuje o celkové výchově dítěte v jeho plné "člověčenství"....

A ještě, co o březnových událostech 1968 soudí

Adam Michnik:

"Nebudu dnes hovořit o roce 1968 z hlediska, které se mi tehdy zdálo nejdůležitější, tedy z hlediska studentské revolty a obrany absolutních hodnot, ale jenom z hlediska sociologie moci. Co se stalo s mocenskou elitou, které náhle nezbylo, než se uchýlit ke sloganům, kterým se až dosud úzkostlivě vyhýbala? Znávu šlo o pokus zapustit kořeny v národním společenství. V roce 1956 se moc pokusila ztotožnit se s polskou demokratickou třeticí; nepodařilo se. V roce 1968 chtěla mocenská elita proniknout až k tomu, co lze v polské duši označit za "temné a znepokojující", tedy do sfér, které by umožnily implantaci rovnostářské propagandy, anti-intelektualismu, xenofonie, vybičování národní historie, vytyčení jasného a snadno srozumitelného terče nenávisti. Polský tisk šedesátého osmého roku - především články právě těch novinářů, kteří dnes ukazují prstem na tzv. protisocialistické síly - jsou typickým dokladem tohoto výbuchu národního podvědomí. "

úryvek z přednášky A. Michnika
pro létající univerzity
14. listopadu 1980

SOLIDARNOŚĆ

SW/3548/152/81

Gdańsk, dnia 25 luty 1981 r.

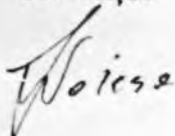
Pan
Czesław Wołosz
Seagh Blvd.
Berkeley
California 94708
USA

Wielce Szanowny Panie Czesławie:

W imieniu własnym i wszystkich członków
Międz Zakładowego Komitetu Założycielskiego
NSZZ "Solidarność" w Gdańsku - składam
gorące podziękowanie za przesłany wiersz
i wyrazy pamięci.

Ze swej strony łączymy wyrazy szacunku,
uznania i podziwu oraz braterskie
pозdrowienia z Ojczyzny,

LECH WAŁĘSA

....

"Pouze pod tímto křížem
pouze pod tímto znakem
Polsko bude Polskem
a "olák Polákem"

Czeslaw Milosz 1980

Velevážený pane Czeslawe,
jménem svým i všech členů
mezizávodního přípravného výboru
NSZZ Solidarność v Gdaňsku - vám
srdečně děkuji za zasláný verš
a za vzpomínku
připojujeme projevy úcty,
uznání a obdivu i bratrské
pozdravy z vlasti

Lech Walesa únor 1981

Na jaře 1981 navštívil po 30 letech Polsko Czesław Miłosz, kterému byla v roce 1980 udělena Nobelova cena za literaturu. Po příjezdu byl nadšeně a manifestačně oslavován. Především mládeží /fotografie je z příjezdu Miłosze do Varšavy/ Během svého pobytu uskutečnil řadu setkání jak s mládeží, tak s představiteli Solidarity. Setkal se i s Lechem Walesou.

Czesław Miłosz

x x x

Cézanne, přivádám ty tři k nemožnému setkání
do tvého ateliéru v Aix
doprostřed požáru okru a rumělky

Ta žena má jméno Gabriela. Mohl bych ji ukázat
v bílých šatičkách s námořnickým límcem
anebo jako stařenu s vystávajícími zuby, bez dásn
Tady stojí, olivově zlatá, černovlasá

To je Bdek, lehký atlet zpřed půl století
Má ruku v bok jak na své podobizně
sem tam reprodukované v uměleckých publikacích

A to je Miečik, který ho maloval.
Prsta zažloutlé od tabáku
sliní ciagretový papírek
přemýšleje o příštím pohybu štětce

Oni budou svědky mého trápení
které - když né tobě, komu bych zjevil?

Síly, šikovnosti, půvabu, především síly,
pohupování se v bedrech, lehkého kroku
si lidé nejvíce cení, a právem
Pohyb v harmonii s obecným pohybem, zdařilost,
ať je svět jakýkoli, obšťastňují

Být jako on, když se pružně ohýbá v gestu diskobola
pobízí koně v trysk, spouští se před úsvitem
z odkna rudovlasé manželky pana Z!
Záviděl jsem, jak to dokáže jen šestnáctiletý

Jen pozvolna až někdy po veliké válce
došla me zpráva o něm. Nepadl v bitvě
V novém státě, pod panstvím zperchantělé řeči
otrávil se plynem, zhusen každodenním lhaním

Jestliže klesá do hlíny tělesná sláva
na věčnou paměť? Jestliže, já rozum ,
takovouto mám nad ním vládu, že na můj pokyn
přichází, ať je nic až do konce světa
mohu triumfovati? Není to ubohá náhrada?

Cokoli bylo touženo, Cézanne,
změnilo se jako kmen provánsálské sosny
když nakloníš hlavu

Barva šatů a kůže, žlutý, růžová,
siena surová i pálená. Veronesova zeleň,
slova jako tuby barev, připravená a cizí
A jenom tím zůstala Gabriela

Chci vědět, kam až dojde okamžik okouzlení,
na které nebe, na dno které propasti,
do kterých zahrad, co se šíří za prostor a čas.
Hledám, kde má svůj dům okamžik uzření,
zproštěný očí, sám v sobě navždy,
ten, jež jsi stínal den po dni
obcházeje strom se svými štaflemi.

Miečislav měl ateliér ve městě Varšavě,
tvůj pozdní učedník, skoro už dosáhl,
jak mi řekl, dýchaje si na ruce
za té válečné zimy. Hliněný džbán a jablko:
tam byl zahleděn, tím zaplňoval plátna
A věřím, že by byl vyrval z věcí okamžik uzření,
kdyby byl dbal regulí umělce,
jenž má být lhostejný k dobru a zlu
k radosti a žalu a k nářku umírajících,
povznesený sluha jediného cíle

Ale on užíval ateliéru, aby nosil lidem pomoc
schovával tam Židy, a na to byl trest smrti
Zastřelen byl v máji 1943,
odevzdává je tak duši za přátele své

A trpké jest zpívat slávu rozumu, Oézanne.

Píseň obyvatele

Kámen ze dna, který zažil vysychání moří
A milion ryb, vyskakujících v mukách -
Já, ubohý člověk, vidím hemžení bílých nahých
lidí

Nesvobodných. Vidím kraba, který se jejich
těly živí.

Viděl jsem pády států a smrt národů
Útěk králů, císařů, slyšel tyranů řev.
Teď mohu říci, v této hodině
Kdy ještě jsem třeba všechno hyne
Že lepší je pes živý, nežli mrtvý lev
Jak praví Písmo:

Já ubohý člověk ve studené lenošce
se zavřenýma očima
Vzdychám a přemýšlím o hvězdnatém nebi
Neeuklidovském prostoru, pučení azby
O vysokých kopcích termitů .

Když chodím, jsem jak ve snu, usnu-li
dostaví se bdění.

Zalitý potem prchám do všech stran
Na náměstí bílých jitřním svitem
Pod mramorovými torzy rozmlácených bran
Handluji vodkou a zlatem

Vždyť už jsem pobýval tak blízko
Sahal jsem na srdce kovu, duši země, ohně, vody
A tajemství, dnes už zase cizí
Se ukázalo, jak na hladině noc.
A vítali mne zahrady s kouzelnými pňody
Které pod dotekem mizí.

Blizoučko, hned za oknem, galerie světla
Kde pavouk a brouček jsou rovni planetám
Kde jak Saturn svítí toulavý atom
A vedle ženci zvedají k ústům chladný
džbán
v horoucím létě

To jsem chtěl a víc nic. Na stáří
Jak starý Goethe stanout před tváří země
Pochopit a smířit se
S dílem mocným jako lesní pevnost
Nad řekou mihotavých světel
A proměnlivých stínů

Odkládám pero, jež pučí, pokrývá se listím
a květem

A vůně toho stromu je nestydatá, nebot' tem,
na skutečné zemi

Takové stromy nerostou a je jak na výsměch
Trpícím lidem vůně toho stromu

Jedni přechají v beznašěji, která je sladká
Jak silný tabák, jak sklenka vody vypitá
v hodině zatracení.

Jiní se skrývají v naději hloupých, růžové
jak erotický sen.

Ještě jiní nalézají klid ve vzývání vlasti
Jež může vydržet dlouho
Třeba ne příliš dále než na konec
devatenáctého století

Má naděje je cynická
Nebot' co jsem oči otevřel, neviděl jsem
než plameny a jatka
Jen křivdy, ponížení a směšnou hambu
nadutců

Má naděje je v pomstě na jiných i na sobě
samém

Poněvadž jsem kdysi věděl
A nic z toho nedokázal mít.

Rozloučení

Hovořím k tobě po letech mlčení
Můj synu. Není Verony
V prstech rozetřený cihlový prach
Hle, co zbývá
Z veliké lásky k rodným místům

Slyším tvůj smích v zahradě. A jaro básnicí
Až ke mně mokřými lístky voní
Ke mně, který v nevíře ve spásnou moc
Přežil jiné i sám sebe

Abys věděl, jaké to je se v noci
Náhle vzbouzet a tázat se
Vlastního bijícího sráce: Co ještě chceš
Nenasycené? N Jaro, slavík, zpívá.

Dětský smích v zahradě. První hvězda jasná
Vychází nad pěnu nerozkvetlých vrchů
A znovu se na má ústa vrací lehký zpěv
A jsem zase jako kdysi ve Veroně mlád.

Pryč. Pryč se věím. Takto ne.
Nebudu křísit ani navracet se zpět.
Spěte, Romeo a Julie, na polštáři ze
zlámaných per.

Nepozávihamu z popela vaše spojené ruce
Pusté katedrály at*navštěvuje kočka
Jejíž zřítelnice svítí z oltářů
At*ve slepém oblouku uhnízdí se sova
At*v horoucím bílém poledni had uprostřed
ruin

Hřeje se na lístcích podbělu a v tichu
Zářícím kruhem ovíjí marné zlato
Nevrátím se. Chci poznat, co zbude
Po odvržení jara a mládí
Po odvržení karmínových úst
Ze kterých do parné noci dýchá
Horký van.

Po odvržení písně a vůně vína
Přísah i nářků a démantové noci
I křiku racků, jež následuje jas
Černého slunce
Ze života, jablka, která roztál plamenný
nůž

Jaké se zachrání jádro.

Synu můj, věř mi, nezb ude nic
Jen námaha mužného věku
Čára osudu na dlani
Jen práce, námaha
Nic víc.

Bydhošťské události z března 1981

19. března 1981 jednali představitelé Solidarity v čele s vedoucím Solidarity v bydhošťské oblasti Janem Rulewským se zástupci města. Zasedání vojvodské národní rady bylo přerušeno vpádem policie, která požadovala okamžité vyklizení zasedací síně. Když zástupci Solidarity trvali na svých právech a chtěli dál pokračovat v jednání, bylo proti nim použito násilí. Policie shromáždění rozehnala a některé představitelé Solidarity vážně zranila. Mezi nimi byl i Jan Rulewský, kterého přátelé našli potlučeného na ulici s několika vyraženými zuby.

Tento postup policie vyvolal v zemi velké rozhořčení. Do Bydhoště se sjela na mimořádné zasedání celostátní koordinanční komise Solidarity. Vydala výzvu k varovné čtyřhodinové stávce na 27.3. a ke generální stávce na 31.3., kdyby požadavky dělníků nebyly splněny. K těmto požadavkům patřilo vysvětlení bydhošťské provokace, potrestání příslušníků veřejné bezpečnosti, kteří tak brutálním způsobem zakročili proti představitelům Solidarity, přístup nezávislých odborů k hromadným sdělovacím prostředkům a uznání Vesnické Solidarity.

Vedení Solidarity pod vedením Lecha Walesy nakonec generální stávkou odvolalo a uskutečnilo se pouze dvouhodinová stávka ve Varšavě.

Bydhošťské události sehrály významnou roli v celé historii Solidarity. Když se objevily letáky ukazující zkrvavené aktivisty Solidarity, celá země byla přichystána na generální stávkou jako jeden muž. Když vedení stávkou odvolalo, přišlo rozčarování. Byl to jeden z významných momentů, kdy ještě polská společnost byla schopna takové masové a jednotné akce. Do té doby také existovalo jakžtakž jednotné vedení Solidarity.

Po těchto událostech došlo ke zlomu. Ve společnosti se začala projevovat určitá únava a pasivita. Ve vedení došlo k rozkolu. Spory mezi představiteli umírněných/Lech Walesa/ a radikálů/Andrzej Gwiazda/ nakonec vedly k tomu, že se Solidarity soustředila na řešení podružných záležitostí, stále se rozšiřovala spektrum svých požadavků, na druhé straně však nedocházela ke konkrétním závěrům, dohodám s vládou a ke konkrétním výsledkům. Vedení nešlo systematicky především za prosazováním těch požadavků, které si vytyčilo na začátku a které byly zakotveny v gdaňských dohodách. Tyto neúspěchy mnozí sváděli na ústupnost umírněného vedení vlády. V tom však pravá příčina nebyla.

O co tedy v Bydhošti šlo? I v samotné vládě existovaly různé názory na řešení situace vzniklé po srpnu 1980 v Polsku. Provokace v Bydhošti byla dílem těch složek, které doufaly, že vyvolají takovou reakci veřejnosti, která by mohla

ukázat, že ze strany Solidarity došlo k porušení dohod podepsaných v Gdaňsku s vládou a že tím pádem tyto dohody neplatí. Chtělo vyvolat situaci, která by si vyžádala přímý zásah. Otázkou je, jak si to představovali.

Dnes se i u dřívějších odpůrců postupu Walesy a vedení v dané situaci, objevují názory, že bylo dobře, že k přímému konfliktu nedošlo už v březnu a že byl oddálen alespoň na prosinec. Dalších půl roku života legální Solidarity totiž přinesl mnoho cenných zkušeností, mnoho dobrého.

Existují však dodnes i ti, kteří nemohou zapomenout, že: "Walesa tehdy vládě ustoupil, že prodal Solidaritu." Zastávají totiž názor, že národ byl v té době tak silný, že svojí demonstrací jednoty a síly v generální stávce mohl vládou přimět k daleko větším ústupkům, než v jaké Solidarity doufala. Že jí mohl dát najevo, že seprovožací nezelekne, že v zemi má hlavní slovo polská veřejnost.

Proč tehdy Lech Walesa v bouřlivých debatách nakonec prosadil ústupek vládě? Vždyť ani on nevěřil, že lze s vládou jednat jako rovný s rovným a že toto gesto od společnosti bude přijato ze strany moci velkoryse. Vždyť on i on viděl, že vláda se snaží gdaňské dohody obcházet, že nehraje čestně. Přesto ne-

považoval za rozumné vystavovat společnost v té době dalším otřesům. Za důležitější považoval upevňování mladého, ale již dost masového hnutí. Domníval se, že příliš prudké vystoupení společnosti by mohlo do značné míry anulovat efekt, jaký podobné masové vystoupení Poláků mělo v srpnu 1980. Vedení Solidarity tedy helze vytýkat, že svým postojem k bydhošťským událostem prohrálo legální působení Solidarity a předznamenalo tak prosinec , To, že Solidaritu zastihl 13.prosinec naprosto nepřipravenou má totiž v přecenění sil tohoto hnutí, v nedůslednosti, v nejednotě a né v jeho podcenění.

Bogdan Borusewicz Žil od 13. prosince 1981 v ilegality. Po zatčení Bogdana Lise v létě 1984 převzal funkci vedoucího gdaňského vedení ilegální Solidarity. V lednu letošního roku byl zatčen a hrozí mu několikaleté vězení. Borusewicz je profesor dějin umění. Byl dlouholetým členem KORu a členem Solidarity hned od jejího vzniku a jejím trvalým poradcem. Nikdy se nedrál příliš do popředí, během roku 1980 vystupoval vždy jako šedá eminence v zadu. Ačkoliv měl vždy poněkud svérázné názory a často vystupoval s ostrou kritikou jak na adresu Solidarity, tak na její vedení, měl vždy u svých kolegů velkou úctu a důvěru. O tom, že vždy své pesimistické názory nemyslí zcela vážně svědčí i to, že do poslední chvíle před zatčením, tedy více jak čtyři roky, pracoval intenzívně pro Solidaritu ve velmi nelehkých podmínkách podzemí.

A zde je jeho názor na prosinec 1981:

"Dvanáctého prosince večer současně se zasedáním národní komise se zrodila frakce, která již dříve prohlašovala, že se čas od času bude scházet, aby prodiskutovala, ohodnotila situaci, podívala se, co je ještě možné udělat pro Svaz. Porada se odbyvala za loděnicí v soukromém bytě. Všichni její členové až na mne byli již mimo vedení gdaňské Solidarity.

Také já už více nemohl...

Nemám jednoznačný vztah k Solidaritě. Z jedné strany jsem byl přesvědčen, že je to hnutí obrovského významu a to nejen pro Polsko, něco, na co přes několik desítek let po válce čekali naši otcové a starší bratři. Z druhé strany to pro mne bylo období hrozné práce, řada měsíců vytržení z osobního života. Dříve i když jsem pracoval v opozici, vždy jsem měl dost času, abych někam šel, do kina, pohovořit s přáteli.

To, co se dělo v gdaňském MKZ, přinejmenším ze začátku, je těžké si představit. Přijížděl jsem domů v noci, něco jsem ještě snědl, zřítíl jsem se do postele a ráno zpět do rachoty. Ale to nebyl nejvážnější důvod - proto jsem nedospěl k závěru, že nemá smysl dále bojovat. Prostě jsem sledoval, jak se mění lidé, kteří kdysi byli přáteli, jak je ničí ambice, stanoviska, jak xx ze skromných a učenlivých kolegů vyrůstají bosovníčící svoje oponenty. Náhle jsem si uvědomil, že úspěch vůbec nemusí člověka změnit k lepšímu, že společenský, národní úspěch tohoto hnutí přestává být úspěchem mým. Cítil jsem se stále hůře, ale možná, že to byla jenom moje precitlivělost.

Bohužel, bylo to tak. Hnutí obrůstalo všemi negativními znaky systému: netolerance

pro jinak smýšlejší a dělající, tlumení kritiky, Primitivní šovinismus. Nevzpomínám si na situaci, aby na volbách do výboru Solidarity vstal chlapík a řekl, jsem nevěřící. Mezi kandidáty přeci byli různí lidé, katolíci i ateisté, každý však zvedl kříž. Nebylo člověka, který by řekl, nesložím přísahu, protože jsem prostě nevěřící. Jestli chcete, tak mě zvolte, jestli ne, tak ne.

Kvetl kult vůdcovství. Nejprve vůdce nejvyšší - Walesa, kterého nebylo možné kritizovat. Potom vůdci v každém vojvodství a v každém závodě. A co je nejhorší, lidé tak, jak to napsal Fromm v útěku ke svobodě, se chtěli zbavit své volnosti, složit ji do rukou těch vybudujících autorit. Neboť jak jinak objasnit situaci, kdy na shromáždění si někdo xkx vezme hlas a tvrdí, že voliči ho pověřili tím, aby hlasoval pro vše, co řekne Walesa a proti všemu, co řekne Gwiazda?

Bojoval jsem dlouho, až jsem nakonec usoudil, že jestliže chce jít společnost úplně jiným směrem, než je třeba, tak at' jde, Hnutí nabralo vlastní dynamiku, stávalo se - proti logice - čím dál tím víc radikálnější/ale jenom slovně/. Najednou demokraticky vybraní aktivisté ztratili kontakt se skutečností. Zaskočilo mne, že ztratili pocit reality takoví jako Kuroň, kterého jsem znal

jako pragmatika držícího se při zemi, a Modzelewský. Nastoupil amok. Přestalo se myslet v kategoriích řích politických, začalo se myslet v kategoriích

mystických - jako, že ono se řekne slovo a stane se skutkem. Samozřejmě, že tu byl ohromný tlak společnosti na vedení hnutí, ale to je neospravedlňuje, neboť vůdci jsou proto vůdci, aby mysleli předvídati a nakonec, je-li třeba, šli s proudem. Bylo třeba více mluvit nahlas a současně se připravovat na možnost střetu."

A jak prožíval Borusewicz začátky práce v podzemí?

"Pomalou jsme se pokoušeli harmonizovat práci některých skupin, především v oblasti tisku a kolportace. Samozřejmě bez záměru monopolizace této činnosti. Převažoval názor, že čím více se rozvine konspirace, tím lépe pro Solidaritu. Brzy jsem došel k názoru, že je třeba zkoordinovat práci na území oblasti - později v kraji. A to i přesto, že vytvoření těchto struktur potřebovalo navázání kontaktů, což bylo zpočátku dost těžké. Množství hlídek na ulicích vzrůstalo a nikdo z nás ještě neměl falešné doklady."

Jak si Bogdan Borusewicz představuje návrat do normálního života?

"Pracovníci ministerstva vnitra o mně říkají, že jsem tovární revolucionář. Může být, ale příčinou toho jsou především okolnosti, které mě přiměly k práci, než opravdové chtění. Nejsem ještě v etapě, kdy by konspirace byla jediným smyslem mého života, samotným jeho cílem. Je to těžká práce, vědomě přijatý závazek. Jestliže poznám, že mohu vyjít z podzemí, učiním tak s velkou radostí. Chtěl bych, skutečně bych chtěl, někdy zanechat té práce. Tolik let jsem strávil v opozici a to naplný úvazek. Poznal jsem různé lidi/kteří se nejednou nepochopitelně změnili/, ví jak funguje vláda, moc, bezpečnost... Už mě to nemůže nijak ohromit, zaskočit. Moje zkušenosti by se ještě mohly dlouho hodit a využívat. Ale je třeba někdy říci dost. Jinak se může podobně jako s pitím vodky dostavit nebezpečný návyk.

Návrat z podzemí si představuji docela normálně, ne jako z Marsu. Bude těžký, až se poprvé ocitnu ve vězení. Ale jestliže se objeví nějaká možnost / pustí politické vězně, nezávislé hnutí získá prostor k legální činnosti/, vrátím se domů

a ožením se s dívkou, která již dávno čeká.
Chtěl bych také učit historii na střední škole,
mít vliv na mládež. Takovýto druh práce by mi
dával velké zadostiučinění."

Jedním z dalších polských politických vězňů je i Adam Michnik, odsouzený loni v červnu ke třem letům vězení. Odvolací soud mu letos v únoru zmírnil trest na dva a půl roku.

Soudní fraška, která se loni odehrávala se třemi členy polské opozice Adamem Michnikiem, Bogdanem Lisem a Władysławem Frasyniukem byla zatím nejhorším procesem po období padesátých let. Obžalovaní se neměli možnost hájit, byl jim prakticky znemožněn kontakt s vlastními obhájci.

Adam Michnik ještě před procesem v květnu loňského roku napsal ve vězení úvahu, jakousi svojí obhajobu, kterou se podařilo z vězení propašovat ven. Tyto Michnikovy názory na život a na opozici byly nyní vydány v exilu v polštině pod názvem Takové časy - pojednání o kompromisech.

Adam Michnik se zde vyznává:

"Nejsem žádný politik. Nikdy jsem se nechtěl politikem stát. Politika se mi do života zakousla. Bylo mi dvacet let, když jsem se poprvé ocitl ve vězeňské cele. Dvacáté výročí této události jsem strávil většinou opět v cele. Znamená to, že sis mne politika vyhledala.. anebo není to spíše tak, že démon politiky předkládá člověku účet za to, že byl v 18 letech

posedlý ideou svobody, která je v jeho zemi pošlapávána?

Zamýšlí se rovněž nad totalitárním systémem:

"Dohodnout se mohou pouze organizované společenské síly. Proto totalitární systémy vylučují každé právo na svobodné sjednocování. Pouze aparát moci si v těchto systémech přisvojil právo vše organizovat. A tato skutečnost již předem vylučuje samozřejmě jakoukoliv dohodu smírnou cestou."

V roce 1980 Adam Michnik napsal o kompromisu:

"Co se v naší zemi stalo je tak neobyčejné, že je třeba to zachovat, a to i za cenu velmi vážného kompromisu. Říkám jasně kompromis, nikoli kapitulace. A jestliže gdaňské dohody byly kompromisem pak - a právě proto - vyžadují vytvořit institucionální formy, jejichž rámci by probíhal dialog mezi vládnoucími a občany. A je částí sama principu tohoto kompromisu, aby bylo zveřejněno všechno o způsobech, které vedly k potlačení revolt v roce 1968, v roce 1970 a v roce 1976.

Kdo je vinen?

Polští ekonomové dospěli v poslední době k závěru, že systém ekonomické reformy je od základu špatný a proto se polská ekonomika stále ocitá v bludném kruhu. A její výsledky jsou opravdu neradostné. V loňském roce byl hospodářský objem více jak o deset procent nižší než v roce 1979. Neustále klesá tempo růstu národního důchodu. V roce 1983 vzrostl o 6%, v roce 1984 o 5,6% a v roce 1985 o pouhých 3%. To se nepříznivě projevuje v dodávkách zboží na vnitřní trh. Investiční náklady byly v loňském roce podstatně vyšší než předpokládal plán, ale do užívání bylo odevzdáno pouze 65% plánovaných investičních celků. Velké je opotřebování strojů a zařízení. Bez rozsáhlých investic nebude možné udržet na stávající úrovni těžbu černého uhlí, která má pro Polsko klíčový význam. Vážně zahraniční obchod, doma je stále tržní nerovnováha. Zvyšují se peněžní úspory obyvatelstva, nekryté zbožím a službami. Investiční převis dosahuje už k 500 miliard zlotých.

Polští ekonomové tedy již vědí, že dělají něco špatně, že jejich reforma je chybná, ale nedělají proti tomu nic.

Jerzy Popieluszko:

"Prosíme Tě, Pane, za ty, kteří nevědí co činí a noží tak lidské utrpení, vyvolávají nepokoj a strach u svých rodáků. Prosíme Tě, Otče, za ty, kteří lámou lidská svědomí.

Lidské svědomí - jak to řekl svatý Otec - je největší svátostí. A lámat svědomí je horší než ukládat o fyzickou smrt, o zabití. Jenom Ty, Bože, nelámaš lidská svědomí. Proto Tě prosíme, aby svědomí našich rodáků nebylo znevolňováno. Prosíme Tě, Otče Všemohoucí, za právníky, kteří nemají odvalu zabránit lži a faleš přijímají za pravdu.

Za akademickou mládež a školu. Dej jim, Pane, opravdovost myšlení a postupu.

Těm, kteří se ukrývají a jsou dnes pronásledováni jako zločinci, dej Bože mocný, aby na své cestě opovržení potkávali lidi přející. Svěřujeme Ti, Pane, dělníky, kteří při obraně svých nezadatelných lidských práv prolili vlastní krev a jako obětí položili svoje životy. Dej jim věčnou slávu v nebi.

Všechny svěřujeme Tvé péči, Tvoji moci uzdravující lidské srdce. Ohceme opustit všem našim viníkům, tak jako Ty odpouštíš naše viny. Zbav nás od zlého. Ukaž nám východní cestou z tak těžké současné situace naší dráhé vlasti."

